

Схватити снагу свог метајезика и тежити да се њиме обухвати апсолут, да се пренесе лично и колективно искуство, и прошлост и садашњост и мит и историја и емоција и разум. И на крају не полагасти рачуне овоземаљским жрецима, него рећи, попут Црњанског: „Испунио сам своју судбину.” Тако схватам и Сладојево бављење лириком, а књигу *Певач у магли* као камен додан већ оформљеном мозаику.

Ђорђе НЕШИЋ

О НЕСТВАРНИМА КОЈИ СУ МЕЂУ НАМА

Саша Јеленковић, *Сећања њочињу њосле смрти*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево 2017

То што ми се приближава, њо бих да разгласим.
С. Јеленковић, „Писмо провинцијалцу”

Три најновије песничке књиге Саше Јеленковића – *Гола молитва* (2013), *Педесет* (2014) и *Сећања њочињу њосле смрти* (2017) – разликују се међусобно и по садржају и по поступку, те би се, условно, могле оловити и извесним изненађењем, иако су, по старом обичају, све три књиге благовремено најављене и представљене у текућој књижевној периодици. Ипак, све три разнородне Јеленковићеве књиге песама, без обзира на то да ли су све достигле исти естетски ниво, откривају читаоцима и тумачима један те исти закључак. Наиме, утисак је да је реч о правом песнику. Песнику који не може изневерити читалачки и критичарски аудиторјум. Песнику у чијим се стиховима увек може пронаћи оно због чега се песничкој књизи и приступа.

И најновија Јеленковићева књига чини изванредан одоклон од ранијих књига и по тематско-мотивском амбијенту преузетом из наше стварности која је привид стварности или њен лик у искривљеном огледалу. Дистинкција је и у згуснутом, наизглед веристичком дискурсу, обогаћеном промишљајућим имагинарним представама, често састављеним и од непесничке грађе.

Дакле, песник Саша Јеленковић у књизи *Сећања њочињу њосле смрти*, коју чине свега двадесет и осам песама од по десетак стихова, и која третира наше виртуелно и нестварно окружење („Још увек је јутро, / стрпљиво бројим чворове, / мраве, анђеле и лудила”), можемо рећи, враћа се песничком поступку с почетака свог песништва, у виду доживљаја стварности, доврхуњеног горким и надреалним обртима и продирањима песме у постојећем свету апсурда и хаоса („Свет је навијен

тако да клизи, увија се, / расте и пулсира, у болу се бунца њему у част”). Враћа се, очигледно је, његовој и нашој збиљи, недостојној сваког човека, а нарочито песника. Сам песник је у једном интервјуу подсетио да га „однос поезије и стварности никада није дотицао”, јер је одувек настојао да се у поезији држи подаље од такозване стварности. „А онда је, деведесетих година прошлог века, дошла она прича о језику, стварности и дивљању, стотину пута поновљена.”

Песничково полазиште, углавном је наша свакодневица, као и наши животи, од појединачног до групног, са посебностима које се огледају односно одвијају на неколико нивоа, зависно од облика у којима нам се представљају и намећу, међу којима препознајемо виртуелно и надреално надграђен свет „изгубљених”, којих је све више.

Представу песничког садржаја најновије Јеленковићеве песничке књиге могу нам приближити и одређене кључне речи које су се избориле за атрибут психодоминанте у књизи. На пример, реч „луд” или њени варијетети, именички и глаголски, појављују се у девет наврата (у двадесет осам песама), док се у три стиха представља препознатљива могућност – од „тога” или од „чега можеш полудити”, чиме се и детерминишу (не)услови, у смислу хаоса и апсурда, песничког и нашег бивствовања.

У истом су дослуху речи као што су „кавез” и друге речи које означавају ограничени простор. У девет стихова јавља се и појам „изгубљен” (са изведеницама), који допуњује слику поменутог неприродног (не) простора и (не)времена.

Посебно се намеће зачетни Јеленковићев стих дистинкције песме „Тамо и овде”: „Немам реч за тамо, нити реч за овде”, што асоцира на Лаканову изјаву да „недостају речи”, као и на његово виђење света у смислу да реално и доживљено не означава и реалност. Све је у привиду због бројних недостајућих означитеља. Штавише, учио је Лакан, реално је, истовремено, и предмет непријатности, забринутости, па и заплашености (стање блиско песничком), јер му недостаје адекватно и могуће посредовање и „суштински је објекат који више није објекат, већ нешто са чиме суочене све речи и све категорије заказују”.

Преосталих шест независних стихова исте песме наглашавају дуалитет и њену даљу биноминацију која прети, што и сам наслов делимично прејудицира. Наиме, „између је бол, између су поређења, / оно чега нема, чему се не види крај”, јер и песник и песнички свет су у континуираном расцепу, по сопственом признању у помињаном интервјуу: „Превише је бола и апсурда на овоме свету, превише удвориштва, глупости, мазохизма и превртљивости. Али то није ништа ново, као што ничег новог нема још од проповедникових гунђања”, док већ цитирани стих: „оно чега нема, чему се не види крај” подсећа и на постојање, поред реалног и симболичког, и имагинарног поретка света који је поље слика, маште и преваре, а главне су му илузије покушај аутономије, удвојеност

и сличност до потпуног обезличавања. Нажалост, у тим и таквим имагинарним мрежама, ствараним у ипостасу огледала, по Лакановим промислима, отуђење је конститутивни део и имагинарног поретка, са чиме је сагласан и песник Јеленковић.

Дакле, реално је „немогуће” јер га је немогуће замислити. Нити разазнати. Превише га је и преживљавати. А посебно га је немогуће интегрисати у симболичко, које се конституише у смислу очекиваних супротности (на пример, помињано присуство/одсуство) као могућности, пре свега. Управо тај отпор симболизацији реалном додатно даје још трауматичнији и апокалиптичнији квалитет.

Песник сликовито представља своје и наше окружење у песми „Тежина неба”, у којој „је наш препотопни ђаво, / наше једнолично јутро”, дакле наше свакодневље које нам налаже „шта се може заборавити, чему се / мора приклонити, и одакле залајати”, фаворизујући немоћ и пасивност („или смо / покривених глава наставили / да спавамо”).

Ипак, посебност Јеленковићеве књиге чини његов положај према свом окружењу. Догађаји и појаве у књизи нису нешто што се дешава некоме другоме. Песник се јавља у првом лицу. Из средишта (не)стварности, што песник сведочи следећим стихом: „док не изгори оно Ја чији смо пртљаг изгубили”. То сведочи и песма „Педесет”, која спациотемпорално лоцира и песника и његово окружење („Педесет је година, / за рођендан сам добио / буку и бес. Потрошио дане / на спасавање лудог позоришта”).

Песник пореди свој и наш расап са усудом нестварног света око нас. Наиме, он илуструје празнину окружења („Унутра и напољу, најјаче је оно невидљиво”), али и празнину сопственог песничког бића, која се не може избећи („Растем и постајем невидљив”). Будући да стихови потичу из завршних песама у књизи, очито је да је то и песников сумарни суд о њему, нама и досуђеном нам непријатељском окружењу, које нисмо у могућности ни да видимо у онаквој појавности какво оно јесте, већ само као његов привид или као нејасну слутњу.

Песник не аболира себе и нас од свега што нам се дешава(ло) у песми „Ледено доба”. Наиме, и раније су нам претиле апокалипсе и безнад, којима су се неки други и достојни појединци знали одупрети, колико је год то било горко и тешко („Сећам се издаја које су морале бити / почињене како би се свет преокренуо”), али су били у стању и да сачувају сопство („У себи је свако чувао једно мало ухо. / И на дну кофера лице које ће носити / када се буде рађао”), што данас није случај.

У песми „Тескоба” читамо стих: „Пожелео сам да купим прозор”, који је асоцијација на границе („На прозору је граница”) и граничнике, као међе између различитих светова унутар једног света који не разумемо. Песник на тај начин покушава да пронађе неки прихватљив ниво тог и таквог света као склониште, што је залудност. Међутим, иако „Лик

у прозору нестаје, без најаве и знака” и „губи се у детаљима” песник се пита: „Ко може издржати слепило?”

Ни сећања не могу помоћи („као да је то оно / чега се не можеш сећати, / од чега можеш полудети”) у свету у којем је појавни циљ – нестајање и мимикрија. У свету лудила, изгубљености и неснађености.

Очигледно да нам својом најновијом књигом стихова Саша Јеленковић поручује да постојећи модел стварности одговара тек назнакама и слутњама нашег постојећег нечега чега више нема, нити га може бити, нити може имати предметну представу у језику и у самом појму. Такве речи још нисмо измислили у нашем језику.

У таквој (не)стварности, опомиње нас песник, влада празнина која ужасава човека, био он обичан или необичан, био или не био уметник. Та празнина бића немерљиве дубине можда се не види у привиду или другом лику који су нам наметнути, али се и те како осећа и слуги у симптомима, у нејасним и једва уочљивим знацима, опомиње нас да у постојећем систему (не)вредности, у којем ми уређујемо стварност, пасивно или активно, трансформишући је у нестварност, нешто очигледно не функционише...

Јер – предочена су нам уверења, нажалост важећа, по којима се појавности света лажно оцењују као нормалне и правилне, а не темеље се ни на чему што може издржати искушења времена и сушних система вредности.

Александар Б. ЛАКОВИЋ

ЗБИРКА У ЗБИРЦИ

Дејан Илић, *Долина Плисиџос*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево 2017

„Путовање је еротски чин, / исписивање текста по телу земље. / Али не воља за откриће, пре ходање / по означеним местима. / Разрада већ утврђеног, таксономија / разлике два погледа, изумевање / ракурса, множење перспектива. / Сачекати да се прича о путу утиша, / да растојање само / свог путника исприча”. Дејан Илић (1961) још у првој збирци песама *Фиџуре* (1995) овом песмом без наслова антиципира основну тематско-мотивску линију свог песништва од ког, ако упоредимо свих девет песничких књига које је објавио, и није у већој мери одступао.

Нови рукопис *Долина Плисиџос*, у том смислу, не доноси битније поетичке промене: присутни су сви мотиви који су се, у Илићевом случају, издигли чак до нивоа топоса, као што су путовање, летовање, море,